

מפני שאמרתי לפניך דבר הגון מגיע לי
שאמעיט את עצמי?⁹⁷

אמר לה הקב"ה: לכי ומשול ביום ובלילה,
שאת תאירי גם ביום וגם בלילה.

אמרה ליה: מאי רבותיה? מה התועלת בזה
שאאיר ביום, דשרגא [גר], בטיהרא, כשהיום
בטהרתו, שמואר באור השמש — מאי
אהני? שהרי אין בו תועלת.

אמר לה: זיל! לימנו בך ישראל, כך ימנו
ישראל ימים ושנים! שמנין השנה אצל
ישראל הוא על פי הירח.⁽⁹⁷⁾

אמרה ליה הירח: יומא, השמש, נמו, אי
אפשר דלא מני ביה תקופתא, ארבע
תקופות השנה. שהרי תקופת ניסן, תמוז,
תשרי, טבת, נמנין על פי החמה. דכתיב
"והיו המאורות לאותות ולמועדים ולימים
ולשנים?"⁹⁸

אמר לה הקב"ה: זיל! לכי, ליקרו צדיקי
בשמך, שהצדיקים יקראו על שמך, כמו
שאת נקראת המאור "הקטן", כך הצדיקים
נקראים "קטנים". ואזיל ומפרש:

יעקב הקטן — כדכתיב בספר עמוס [ז] "מי
יקום יעקב, כי קטן הוא".

שמואל הקטן.⁽⁹⁸⁾

דוד הקטן, כדכתיב בספר שמואל א [יז]
"ודוד הוא הקטן".

חזייה הקב"ה ללבנה דלא קא מיתבא דעתה.
שלא התיישב דעתה של הלבנה.

ב-ט רבי חנינא בר פפא, שאמר מדעתן יצאו
הדשאים למיניהם ולא נצטוו על כך, מהו?
האם מותר להרכיב אותם ואין בזה משום
כלאיים?

וצדדי הספק הם:

כיון דלא כתב בהו "למינהו", לא מיהיב
על ההרכבה של מין בשאינו מינו.

או דילמא, כיון דהסכים הקדוש ברוך הוא
אידיהו [על ידם], כמאן דכתיב בהו בפירוש
"למינהו" דמיא. ואסור להרכיב מין על
שאינו מינו.

ומסקינן: תיקו!

רבי שמעון בן פזי רמי, הקשה את סתירת
הפסוקים, לכאורה:

כתיב בתחילת ספר בראשית: "ויעש אלהים
את שני המאורות הגדולים", ומשמע
שהשמש והירח היו גדולים. ואילו בפסוק
אחר כתיב "את המאור הגדול לממשלת
היום, ואת המאור הקטן לממשלת הלילה",
ומשמע שמאור אחד גדול, ומאור אחד קטן
היו!?

וביאר את שני הפסוקים כך: אמרה ירח לפני
הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם! וכי
אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד?
והלא מלך צריך להיות יחיד.

אמר לה הקב"ה: לכי ומעטי את עצמך!
והשמש הוא שיהיה מלך אחד, בכתר אחד.

אמרה הירח לפניו: רבונו של עולם! וכי

98. והוא זה שתקן את ברכת המינין. רש"ש.
יש מפרשים על שם הפסוק "ומעיל קטן תעשה

97. ברש"ש תמה, מה ענין הימים לירח דווקא.

אמר הקב"ה: הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח.

והיינו דאמר רבי שמעון בן לקיש: מה נשתנה שעיר של ראש חדש משאר שערי הרגלים, שבשעיר ראש חדש נאמר בו בפרשת פנחס "ושעיר עזים אחד לחטאת לה". ואילו בשעירי הרגלים כתיב "ושעיר חטאת אחד לכפר עליכם", ולא מוזכר שם "לה"!

אלא, ביאור הדבר הוא, אמר הקדוש ברוך הוא: שעיר זה של ראש חודש הוא כפרה על שמיעטתי את הירח. וכביכול הקרבן בא לכפר על הקדוש ברוך הוא בעצמו.⁽⁹⁹⁾

רב אסי רמי: כתיב [בראשית א] "ותוצא הארץ דשא" בתלת בשבתא, ביום השלישי, ומשמע שאז יצאו הדשאים. ומאידך כתיב, בפסוק אחר "וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ", וכתוב זה נאמר כמעלי שבתא, בערב שבת, ומשמע שרק ביום השישי יצאו שיחי השדה!?

מלמד בכך הכתוב, שיצאו דשאים ועמדו על פתח הקרקע, ולא יצאו החוצה מפני שעוד לא ירד גשם. עד שבא אדם הראשון ביום השישי, ובקש עליהם רחמים, וירדו גשמים, וצמחו.

ללמדך: שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפילתן של צדיקים! ולכן לא יצאו הצמחים מפתח האדמה עד שהתפלל עליהם אדם הראשון.

רב נחמן בר פפא הוויא ליה החיא גינתא, גינה. שדי ביה ביזרני, זרע בה זרעים, ולא צמח. בעא רחמי בקש עליהם רחמים, אתא מיטרא מטר, וצמח מה שזרע.

אמר רב נחמן: היינו דרב אסי, שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפילתם של צדיקים, ולכן לא הצמיחה הגינה שלי עד שהתפללתי.

אמר רב חנן בר רבא: הא דכתיב [דברים יד] "אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה השסועה — את הגמל ואת הארנבת". "השסועה" המוזכרת בפסוק זה — בריה בפני עצמה היא, שיש לה שני גבין ושני שדראות.

ומדייק רב חנן בר רבא: וכי משה רבינו קנינו ציד היה, או בליסטרי רובה קשת היה? ואם כן, מנין היה בקי מה היא "שסועה"? והרי אין אדם שאינו עוסק בציד מכיר אותה!?(100) אלא, מכאן תשובה וראיה לאומר אין תורה מן השמים. שבודאי משה רבינו הכיר את החיות האלו ברוח הקדש.

אמר ליה רב חסדא לרב תחליפא בר אבינא: זיל, כתוב את המאמר הזה של קנינו ובליסטרי — באגדתך. במאמרי האגדה שאתה כותב [אגדה] — היא דברים הכתובים בכתביה יפה ובלשון צחה, ופרשה, ותפרש את המילים "קנינו" ו"בליסטרי".

לו אמו". יעב"ץ.

99. כתב מסורת הש"ס במסכת שבועות דף ט א: זהו סוד מסודות הקבלה, ואין להבינו

כמשמעו, חס וחלילה! ועיין שם בתוס', שהביאו את פירוש הערוך לענין זה.

100. תוספות. ויש מפרשים שהקטע האחרון

דבר אחר: "עוים" — שאיוו לאלהות הרבה! שרצו לעבוד גם את אלהי פלשתים.

דבר אחר: "עוים" — שכל הרואה אותם אוחזתו עוית, רתת וחלחלה מפני מראיהם.

אמר רב יוסף: ואית להו, לעוים, שיתסרי דרי שיני, שש עשרה שורות שינים לכל חד וחד מהם, ולכן מי שרואה אותם אוחזתו עוית ממראיהם.

אמר רבי שמעון בן לקיש: יש הרבה מקראות שנראה לקוראיהם שראויין לשרוף אותם, משום שנדמה להם שאין צורך לכתוב אותם בתורה, וסוברים שגנאי הוא לחברם עם התורה הקדושה. אבל — והן הן גופי תורה! והיינו, טעמים גדולים תלויין בהם, שמפסוקים אלו אנו למדים ענינים גדולים.

ומפרשת הגמרא מספר פסוקים כאלו.

כתיב בפרשת דברים "והעוים היושבים בחצרים עד עזה, כפתרים היוצאים מכפתר השמידום". מאי נפקא לן מינה שאין זה מקומם של הכפתורים מתחילה, אלא שישבו כאן מתחילה העוים, וגרשום הכפתורים, וישבו במקומם?!?

אלא, זה בא הכתוב לומר: מדאשבעיה, כיון שהשביע אבימלך לאברהם — "אם תשקור לי ולניני ולנכדי", ועדיין לא עברו אותם הדורות המחוייבים מכח שבועתו של אברהם, ולא יכלו ישראל לכבוש את ארצם של הפלשתים, מפני השבועה שנשבע אברהם, לכן, אמר הקדוש ברוך הוא: ליתו

כתיב בספר יהושע [יג] "חמשת סרני פלשתים — העזתי והאשדודי האשקלוני הגתי והעקרוני והעוים".

והוינן בפירושא דהאי קרא: תחילה אמר הכתוב שהיו חמשה סרני פלשתים, ואילו אחר כך חשיב במנינם שיתא, ששה סרנים!?

ומשנינן: אמר רבי יונתן: ארונקי שלהן, הסרנים החשובים שלהם היו חמשה, והשישי לא היה חשוב.

אמר ליה רב חסדא לרב תחליפא בר אבינא: כתוב את הפירוש הזה של ארונקי, שלכן הוזכר בפסוק שיש רק חמשה סרני פלשתים, באגדתך, באגדה שאתה כותב, ופרשה, ופרש את ביאור המילה "ארונקי".

ופליגא פירוש זה שפירש רבי יונתן מדוע נאמר בפסוק "חמשת סרני פלשתים", אדרב.

דאמר רב: עוים, שהם האחרונים המוזכרים בפסוק, לא היו מפלשתים אלא מתימן באו. שהם היו מבני תימן בן אליפז בן עשיו, והתאוו לעבוד את אלהי פלשתים, ויצאו ממקומם ובאו לגור בקרב הפלשתים, ולכן הם לא נמנו במנין סרני פלשתים. כי הכתוב שאמר "חמשת סרני פלשתים" מתייחס אך ורק לסרני פלשתים בלבד, ולכן לא אמר "ששה סרני פלשתים".

תניא נמי הכי, כדברי רב: עוים מתימן באו. ולמה נקרא שמן "עוים"? שעירתו את מקומן, שיצאו משם, ובכך נתעוות מקומם, ונחרב.

המתחיל במלים "וכי משה רבנו" הוא מאמר בפני עצמו, ואין לו קשר למאמרו של רב חנן בר

שניר".

תנא: שניר ושריון הם שמות הרים מחרי ארץ ישראל. והר חרמון היה קרוב הן לצידונים והן לאמורי, והם בנו עליו כרכים, אלא שהצידונים קראו לכרך שבנו על הר חרמון "שריון", והאמורי קראו לכרך שבנו על החרמון "שניר". ושניהם התכוונו לקרוא לכרכים שלהם שמות על שמות הרי ישראל, מחמת שהיו הרי ישראל חביבין עליהם.

מלמד הכתוב שכל אחד ואחד מאומות העולם הלך ובנה לו כרך גדול לעצמו, והעלה, ונתן לו שם, על שם הרי ארץ ישראל. ללמדך — שאפילו הרי ארץ ישראל חביבין על האומות העולם!

כיוצא בו נכתב הפסוק בפרשת ויגש [בראשית מז] "ואת העם העביר אותם לערים". מאי נפקא לן מינה שיוסף העביר את העם של מצרים לערים אחרות? אלא, מלמד לנו הכתוב, שיוסף עשה את זה בכונה, כי היכי כדי דלא ליקרו לאחיו "גלוזתא". והיינו, כדי שהמצרים לא יקראו לאחיו, לאחר זמן, "גולים בני גולים", הגלה יוסף את המצרים בעצמם.

שנינו במשנה: סימני העוף לא נאמרו בתורה.

כפתורים, שאינם מבני הפלשתים, ליפקו, ויציאו את הארץ מעוים, דהיינו, [שהם] פלשתים, (101) וליתו ישראל שעל ידי זה יוכלו ישראל, ליפקו, להוציא את הארץ מידי הכפתורים. (102)

כיוצא בדבר אתה אומר: כעין זה מתבאר הכתוב [במדבר כא] "כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי היא, והוא נלחם במלך מואב, ויקח את כל ארצו".

מאי נפקא לן מינה שסיחון נלחם במואב?

אלא, זה בא הכתוב לומר: כיון דאמר להו הקדוש ברוך הוא לישראל "אל תצר את מואב", אם כן לא יכלו בני ישראל לכבוש את ארץ מואב, לכן אמר הקדוש ברוך הוא: ליתו יבוא סיחון, וליפוק ויוציא ויכבוש את הארץ ממואב, וליתו ויבואו בני ישראל, וליפקו, ויכבשו ויציאו את הארץ מיד סיחון.

והיינו, זה מה דאמר רב פפא: עמון ומואב — טיהרו בסיחון. שעל ידי זה שסיחון כבש אותם, הם "נטהרו", שיכלו בני ישראל לכבוש אותם. (103)

כתיב בפרשת דברים [פרק ב]: "צידונים יקראו לחרמון שריון, והאמורי יקראו לו

אבא. מהר"ץ חיות.

101. וסבר ריש לקיש שהעוים היו מבני פלשתים, שביחס אליהם נשבע אברהם לאבימלך שלא יפגע בהם. רש"י

102. ולמאן דאמר עוים מתימן באו, ולא היו מהפלשתים שעליהם נשבע אברהם, בא הפסוק

ללמדנו, כיון שהכתוב הזהיר את בני ישראל לא להתגרות בבני עשיו, גלה לנו הכתוב שבאו הכפתורים והוציאו את הארץ מבני עשיו, העוים, ואחר כך כבשו בני ישראל את הארץ מידי הכפתורים. רש"י

103. מואב נכבשה, כמו שנתבאר בפסוק לעיל שנכבשה על ידי סיחון. ובספר יהושע ושופטים

מה תורים, שיש להן אצבע יתרה, וזפק, וקורקבן נקלה, ואין דורסין ואוכלין הרי הן טהורין. אף כל עוף כיוצא בהן, טהורין. (104)

ואם כן קשה, אמאי אמרה המשנה שסימני העוף לא נאמרו בתורה, והרי ילפינן להו מבנין אב מנשר!?

ומשנינן: אמר אביי: מה שאמרה המשנה שלא נאמרו בתורה סימני העוף, היינו, לא נאמר פירושן מדברי תורה. שלא נתפרשו הסימנים בפירוש בתורה, אלא מדברי סופרים ילפינן להו — מבנין אב, מנשר ומתורין.

תני רבי חייא: עוף הבא לפנינו בסימן אחד של טהרה — טהור וכל שכן אם בא בשנים או בשלשה סימנים של טהרה, ובלבד שיכיר בו שאינו מעשרים וארבעה עופות הטמאים המפורשים בתורה, לפי שאין דומה עוף שיש לו סימן אחד, לנשר, שהוא עוף טמא.

נשר, דלית ליה כלל שום סימן טהרה, הוא שאמר רחמנא דלא תיכול אותו. הא איכא עוף דאית ליה חד סימן טהרה — תיכול!

והוינן בה: מדוע נלמד מנשר להכשיר עוף הבא בסימן אחד!?

ולילף מתורין: מה תורין, דאיכא בהו כולהו ארבעה סימני טהרה, ואותם התורה הכשירה, אף הכי נמי שאר עופות, רק עד דאיכא כולהו ארבעה סימני טהרה — ליתכשרו. אבל בפחות מארבעה סימני טהרה, לא נכשיר אותם!?

ופרכינן: ולא?! וכי לא נאמרו בתורה סימני העוף!?

והתניא: כתיב בתורה בפרשת העופות הטמאים "את הנשר".

א-א וילפינן מיניה בבנין אב: מה נשר מיוחד בארבעה דברים:

א. שאין לו אצבע יתרה גבוהה אחרי שאר האצבעות.

ב. ואין לו זפק. כיס שהאוכל מתקבץ בו.

ג. ואין קורקבנו נקלה מן הבשר בלא חיתוך סכין.

ד. ודורס אווזו בצפורניו ומגביה מן הקרקע, ואוכל —

הרי הוא טמא.

אף כל עוף כיוצא בו, שאין לו את ארבעת הסימנים הללו, הרי הוא טמא. אבל עוף, שיש בו אחד מארבעת הסימנים הרי הוא טהור, חוץ מהעופות המפורשים בתורה שהם טמאים, אף על פי שיש להם סימן טהרה.

וכמו כן כתיב בתורה "תורין", שהם עופות טהורים, שהרי מהם מביאים קרבנות העוף. ומתוריים הללו אתה למד בבנין אב לשאר העופות:

הרישא, שמשמע ממנה שעוף הבא בסימן אחד טהור, לסיפא דמשמע ממנה שצריך ארבעה סימנים להכשיר את העוף.

מבואר שגם ארץ בני עמון נכבשה על ידי סיחון.

104. ולקמן מישבת הגמרא את הסתירה שבין